የኢትዮጵያ ብዝሀ ህይወት ኢንስቲትዩት

ራዕይ

በ2015 በብዝሀ ሕይወት ጥበቃ እና ዘለቄታዊ አጠቃቀም በአፍሪካ የልህቀት ማዕከል መሆን

ተልዕኮ

የሀገራችን የብዝሀ ሕይወትና ተያያዥ ነባር እውቀት በአግባቡ ማጥናት፣ አሳታፊ የጥበቃ ሥርዓትን መፍጠር፣ ማበልፀግ፣ አርከበትና ጥቅም ተጋሪነትን በማረጋገጥ ሀብቱ በዘላቂነት ለልማት እንዲውል ማመቻቸት

አላማ

የሀገሪቷን የብዝሀ ሕይወት ሀብቶች መጠበቅ፤ በዘላቂነት ጥቅም ላይ እንዲውሉ ማድረግ፤ የጀነቲክ ሀብት አርከበትና ፍትሀዊ ጥቅም ተጋሪነትን ማስፈን

ቲታነስ ወይም መንጋጋ ቆልፍ እንዴት ይከሰታል?

የመንጋጋ ቆልፍ ወይም የቲታነስ በሽታ የሚመጣው በአፈር፣በአቧራ ብናኝ፣በፍግና በብረት ዝገቶች ላይ ከሚገኙ ቆሻሻዎች ውስጥ ከሚኖር ክሎስትሪዲየም ቲታኒ (Clostridium tetani) ከተባለ የባክቴሪያ አባል ነው።ይህ ባክቴሪያ ከሌሎች ባክቴሪያዎች በተለየ መልኩ ከሰው ልጅ ውጪ መኖሪያ አለው። ባክቴሪያው ለረጅም ጊዜ በአፈር በከብቶች እዛባ ውስጥ የመኖር ባህሪይ አለው ። ይህ በሽታ የሚያጠቃው የነርቭ ስርዓትን ሲሆን ሲጠና የጡንቻ አካላት ከፍቃዳችን ውጪ እንዲግተረተሩ ያደርጋል ። ይህ ሁኔታ የሚጀምረው ከመንጋጋ ሲሆን መንጋጋ ቆልፍ የሚለው ስያሜም የመጣው ከዚሁ ነው፤ በመንጋጋችን አካባቢ ያለው ጡንቻችን በሽታው ሲጀምረን ዝግትግት የማለት ባህሪይ አለው ። በመቀጠልም ወደ ሌላው የሰውነታችን ክፍል ይስፋፋል ከሰውነት መግተርተር ውጪ ላብ፣ ራስምታት ፤ ማንኛውንም ነገር ለመዋጥ መቸገር ፤ ከፍተኛ የደም ግፊትና የልብ ምት የሚታዩ ምልክቶች ናቸው። ምልክቶች መታየት የሚጀምሩት በባክቴሪያው ከተለከፍን ከ3-21 ቀን ባለው ጊዜ ውስጥ ሊሆን ይችላል።

በሽታው እንዴት ይይዘናል?

ይህ ባክቴሪያ ወደ ሰውነታችን የሚገባበት መንገድ በቁስሎች አማካኝነት ፤ባክቴሪያውን የተሸከሙ የቆሸሹ ስንጥሮች ፣ ምስማሮች፣ የተለያዩ ብረቶች ፣ መርፌዎችና ሌሎች ቁሶች ሲወጉን ሊሆን ይችላል። እነኝህ ባክቴሪያዎች በጡንቻ ስርዓት ላይ ጣልቃ የሚገባ ቶክሲን ይለቃሉ ወይም ያመርታሉ ፤ በሽታው ከሰው ሰው የሚተላለፍ አይደለም።

ሕክምናው ምንድ ነው?

ዋነኛ ሕክምናው የቲታነስ መድሃኒት(tetanus toxoid) ክትባት ሲሆን በመርፌ የሚሰጥ ነው፤ የክትባቱ ብርታት እስከ አስር አመት ሊቆይ የሚችል ነው።እንዲሁም በባክቴሪያው ተለክፈናል የሚል ጥርጣሬ ሲኖር ቲታነስ ኢሚዩኖግሎቡሊን (tetanus antibodies or tetanus antitoxin) በመርፌ መልክ ሊሰጥ ይችላል ፤ይህ ሕክምና የሚሰጠው የሕክምና ባለሙያን በማማከር መሆን አለበት ። በሽታው ስርከሰደደ ለሕክምና አስቸጋሪና ውስብስብ ነው፤ ሕክምናውን በጊዜ ካላገኘም ገዳይ ነው።

ማገበጠ ኮዋዊያ!

ይህ ባክቴሪያ ህይወት በሌለው ነገር ውስጥ ሕይወት አልባ መስሎ በመጠለል ፣ወደ ሰውነት ሲገባ ደግሞ ህይወት ስለሚዘራ ለማጥፋት ከባድ ነው ።በየትም ቦታ የመኖር ባህሪም ስላለውም በጣም አስቸጋሪ ነው፡፡ በመሆኑም አንድ ሰው በመንጋጋ ቆልፍ በሽታ ከተያዘ በኋላ የመዳን እድሉ አስቸጋሪ ስለሚሆን ዋናው ሥራ መከላከልን መሰረት ያደረገ መሆን አለበት ።ለመከላከልም ህፃናት ከአንድ ዓመት በታች ኢያሉ ሙሉ ለሙሉ ማስከተብ ፣ተጋላጭ በሆኑ አካባቢዎች የሚኖሩ ሰዎች ቀድመው ቢከተቡ እንዲሁም ኑበስ ጠሮች ንፅህናውን በጠበቀ መልኩ በሆስፒታል ቢወልዱ የሚመከር ነው ። ክትባቱን መውሰድ ከስጋት ያድናል፡፡ የቴታነስ በሺታን ከሚያመጡ ነገሮች መካከል የዛጉ ብረቶች ዋነኛ ተጠቃሽ ናቸው

<u>ምክር፡</u>- ማንኛውንም በቁስ መወጋት የተፈጠረን ቁስለት በተለይ በስራ ላይ በቆሸሹ ቁሶች የሚያጋጥሙንን እንደቀላል ማየት በኋላ ሕይወትን ሊያሳጣ ስለሚችል ተገቢውን ትኩረት ሰጥቶ ወደ ሕክምና በፍጥነት መሄድ ያስፈልጋል፡፡

<u>ስለ እብድ ውሻ በሽታ ምን ያህል ያውቃሉ?</u>

<u>የእብድ ውሻ በሽታ</u> በበሽታው በተለከፉ እንስሳት ንክሻ ማለትም በውሻ፣ በድመት፣በቀበሮ፣በተኩላና በሌሎችም ሊሆን ይችላል፡፡ የእብድ ውሻ በሽታ በሌሊት ወፍ አማካኝነትም ሊተላለፍ ይችላል፡፡ በበሽታው የተያዘ እንስሳ የተለየ ጠባይ ማሳየት ይጀምራል ፤ በተለይ መቅበጥበጥና መበሳጨት ያሳያል፤ አረፋ ይደፍቃል ፣መብላት ወይም መጠጣት አይችልም፣ አንዳንድ ጊዜ ያለ ምክንያት በመበርገግ ያገኘውን ሰው ወይም እንስሳ ይነክሳል፤ እንዲሁም የለሃጭ መዝረብረብ ያሳያል፡፡

የቅድሚያ ምልክቶቹ ትኩሳት እና በተነከሱበት ቦታ ማሳከክ ወይም ማቃጠልን ያካትታል። እነዚህም ልክቶች ከሚከተሉት አንድ ወይም የበለጡ ምልክቶችን አስከትለው ይመጣሉ፤ ኃይል የታከለባቸው የሰውነት እንቅስቃሴዎች፣ ከቁጥጥር ውጭ የሆነ መሸበር፤ የውኃፍራቻ፣ የሰውነት ክፍልን ለማንቀሳቀስ መቸገር፤ ግራ መጋባትና ህሊናን መሳት ሊሆኑ ይችላሉ።ምልክቶቹ ከታዩ በኋላ፣የእብድ ውሻ በሽታ በአብላጫው ሞትን ያስከትላል። በበሽታው የተያዘ እንስሳከ ከ5-7 ባለው ቀናት ውስጥ ሊሞት የሚችልበት ሁኔታም ሊያጋጥም ይችላል፤ በሰዎች ላይ የሚታየው ምልክት ግለሰቡም ቢሆን ቁጡ ይሆናል፣ ወፈፍ ያደርገዋል፣ የብርሃን ጥላቻ ምስለሚያድርበት ጨለማን ይመርጣል፣ ፀጥ ብሎ በሰላም ከቆየ በኋላ ቢድንገት የመበርገግ ጠባይ ይታይበታል፤በመጨረሻም አቅሉን ስቶ አረፋ እየደፈቀ ሰውነቱ ሽባ ሆኖ ይሞታል፡፡

በበሽታው ለመያዝም ልክቶቹ መታየት የሚጀምሩበት የጊዜ ገደብ ከአንድ እስከ ሦሥት ወራት ባሉት ጊዜ ውስጥም ሊሆን ይችላል ። ሆኖም ግን፣ ይህ የጊዜ ገደብ ከሳምንት ባነሰ እና ከአመት በበለጠ ጊዜ ሊለያይ ይችላል። የጊዜ ገደቡ የሚወሰነው የበሽታ አምጭው ረቂቅ ህዋስ ወደ ማዕከላዊ የነርቭ ስርዓት ለመድረስ የሚፈጅበት እርቀት ነው። የእብድ ውሻ በሽታ ረቂቅ ህዋስ ወደ አንጎል የሚጓዘው ዘርፋዊ ስርዓተ ነርቭን ወይም ፐሪፈሪያል ነርቭ ማጥቃት ነው። በሽታው ሊታወቅ የሚችለው ምልክቶቹ ከጀመሩ በኋላ ነው። የእብድ ውሻ በሽታ ወደ ሰዎች የሚተላለፈው በአበደ ውሻ ንክሻ ወይም በሌሎች በተለከፉ እንስሳት እንደ መሆኑ መጠን በበሽታው የተበከለ እንስሳ ሌላ እንስሳ ወይም ሰው ሲቧጭር ወይም ሲናከስ የእብድ ውሻ በሽታ ሊያስተላለፍ ይችላል። የተበከለ እንስሳ ምራቅ ከሌላ እንስሳ ወይም ሰው የሰውነት ፈሳሽ አመንጭ ህዋስ ያሉበት ማስተላለፊያ ጋር ከተነካካ የእብድ ውሻ በሽታ ሊተላለፍ ይችላል። አብዛኛዎቹ በሰዎች ላይ የተከሰቱ የእብድ ውሻ በሽታዎች መንስኤያቸው የውሻ ንክሻ ነው።

የተወሰኑ የዓለም ክፍሎች የሚያደርጉት የእንስሳት ቁጥጥርና ክትባት መርሃ ግብሮች በውሻ የሚመጣ የእብድ ውሻ በሽታን ተጋላጭነት በእጅጉ ቀንሰዋል። ከፍተኛ ተጋለጭነት ላለባቸው ሰዎች ለበሽታው ከመጋለጣቸው በፊት አስቀድሞ የመከላከያ ክትባትን መስጠት ይቻላል፤ ይመከራልም። ከፍተኛ-ተጋላጭነት ያላቸው የእብድ ውሻ በሽታ በአብዛኛው የሚከሰትበት አካባቢ የሚሰሩ ሰዎች ናቸው። በእብድ ውሻ በሽታ ለተጠቃሰው፣ የእብድ ውሻ በሽታ ክትባት እና አንዳንድ ጊዜም የእብድ ውሻ በሽታ ኢሚዩኖግሎብን ታካሚው የእብድ ውሻ በሽታ ምልክቶች ማሳየት ከመጀመሩ በፊት ህክምናውን ከአገኘ በሽታውን ሊከላከል ይችላል።

መወሰድ ያለበት ጥንቃቄ

በአበደ ውሻ ወይም ሌላ ማንኛውም እንስሳ የተነከሰውን ወይም የተቧጨረውን ቦታ ለ 15 ደቂቃ በውኃ እና በሳሙና ማጠብ ፤ በአዮዲን ወይም በሌሎች የንጽህና መጠበቂያ ፈሳሾች ማጠብ ቫይረሱን ሊያስወግድ ስለሚችል ፤ እንዲሁም የእብድ ውሻ በሽታ መተላለፍን ሊከላከል ስለሚችል በተገቢው ፍጥነትና ሁኔታ መተግበር አለበት ። በተጨማሪም በሺታውን ለመከላከል ውሾችን በየጊዜው ማስከተብ ፣ ከተነከሱን ደግሞ በጤና ማዕከላት የሚሰጠውን ክትባትና ተያያዥ ሕክምና በጊዜ መውሰድ አለብን፡፡ የማንኛውንም የእብድ ውሻ በሽታ ሊያስተላልፉ የሚችሉ እንስሳትን ንክሻ ማወቅ ስለማይቻል፣ን ከሻው ካጋጠመን ሳናቅማማ ክትባቱን መውሰድ የሚመከር ነው፡፡

በኢትዮጵያ ብዘሀ ህይወት ኢንስቲትዩት በሰው ሀብት ልማት አስተዳደር ዳይሬክቶሬት በስራ አካባቢ ደህንነትና ጤንነት የተዘጋጀ

አዲስ አበባ ኢትዮጵያ

ስልክ ፡-0116612244 www.EBI.gov.et

አድራሻ ቀበና ኬንያ ኤምባሴ ጎን